

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С. Макаренка
Інститут філології

ОСНОВИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації для студентів-філологів

СУМИ
2010

УДК 001.89 (075.8)
ББК 72я 73
О75

Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

Укладач: кандидат філологічних наук, доцент **А. А. Силка**.

Рецензенти: кандидат філологічних наук, доцент **В.В.Герман**,
кандидат педагогічних наук, доцент **І.Б. Іванова**.

О75 Основи наукової діяльності : методичні рекомендації для студентів-філологів. – Суми : Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка, 2010. – 40 с.

УДК 001.89 (075.8)
ББК 72я 73

© СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010

ПЕРЕДМОВА

Завдання вищої освіти полягає не тільки в підготовці висококваліфікованих фахівців різних галузей знань, а й у залученні студентів до науково-дослідної роботи. Звичайно, не всі випускники університетів стануть вченими, науковцями, але всі мають засвоїти основи наукового аналізу явищ, процесів, оволодіти навичками роботи з науковою літературою, опанувати методiku проведення елементарних наукових досліджень. Саме тому в навчальні плани багатьох ВНЗ, зокрема й педагогічних університетів, введено дисципліну «Основи наукової діяльності».

Науково-дослідна робота відіграє велику роль у формуванні професійних навичок, умінь майбутнього вчителя, викладача. Вона є невід'ємною складовою частиною ступеневої освіти і, залежно від її етапу, може мати форму чи то окремих навчальних завдань дослідного характеру (ІНДЗ), чи форму реферату, доповіді, звіту, конкурсної, курсової роботи, чи то, нарешті, атестаційної роботи бакалавра, дипломної чи магістерської роботи.

Виконання згаданих та інших видів роботи вимагає володіння методикою пошуку потрібної інформації, запису прочитаного, зіставлення результатів власного дослідження з науковими джерелами, узагальнення та грамотного оформлення отриманих результатів.

Мета курсу – висвітлення теоретичних основ, питань методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності, тобто теоретичного й практичного підґрунтя для ефективного проведення наукових досліджень студентами. Оволодіння методологією і методами дослідження сприяє розвитку раціонального творчого мислення, оптимальній організації наукової творчості.

У результаті вивчення дисципліни **студент має знати:**

- основні форми організації наукової діяльності;
- методи наукових досліджень;
- етапи проведення наукового дослідження;
- особливості роботи над курсовою і дипломною роботою;
- шляхи пошуку літератури з теми наукового дослідження;
- правила цитування й посилань на використані джерела;
- основні риси наукового стилю мовлення.

Для успішного складання заліку **студент має вміти:**

- вести пошук наукової літератури в бібліотечних та електронних каталогах;

- правильно здійснювати бібліографічний опис джерел, укласти список використаної літератури згідно з вимогами державних стандартів;
- збирати фактичний матеріал для написання курсової і дипломної роботи;
- складати план, тези наукової роботи;
- конспектувати першоджерела;
- оформлювати результати проведеного дослідження з урахуванням особливостей наукового стилю мовлення;
- виступати з доповіддю на тему дослідження.

Дані методичні рекомендації містять програму курсу, структуру залікового кредиту, плани практичних та індивідуальних занять, завдання для самостійної роботи над окремими темами, список літератури, якою можна користуватися під час підготовки до практичних занять, заліку, список тем для виконання ІНДЗ. У Додатках містяться зразки оформлення бібліографії, титульної сторінки курсової і дипломної роботи, приклади виконання ІНДЗ, написання рецензії на наукову роботу.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: ОСНОВИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Курс: 1	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень: Підготовка бакалаврів	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 2	0101 Педагогічна освіта	За базовим навчальним планом – обов'язкова дисципліна
Модулів: 1+ІНДЗ	7.010101 Педагогіка і методика середньої освіти.	Рік підготовки: 1 Семестр: 2
Змістових модулів: 3	Українська мова і література	Лекції (теоретична підготовка): 12 годин Практичні: 18 годин
Загальна кількість годин: 72	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Самостійна робота: 36 годин Індивідуальна робота: 6 годин
Тижневих годин:		Вид контролю: залік

ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Специфіка науково-дослідницької діяльності

ТЕМА 1. Основи наукознавства. Організація НДР в Україні.

ТЕМА 2. Сутність наукового дослідження.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Пошук, накопичення та обробка наукової інформації

ТЕМА 3. Робота з науковою літературою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Робота над науковою проблемою

ТЕМА 4. Види студентських наукових досліджень.

ТЕМА 5. Методика роботи над курсовою і дипломною.

ТЕМА 6. Особливості наукового стилю мовлення.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин, відведених на				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійну роботу	Індивідуальні. заняття	Види контролю

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Специфіка науково-дослідницької діяльності

<p>Тема 1. Основи наукознавства. Організація НДР в Україні Структура і класифікація науки. Нормативна база розвитку наукової діяльності в Україні. Організація наукової діяльності в Україні і підготовка наукових кадрів. Науково-дослідна робота студентів.</p>	2		4		
<p>Тема 2. Сутність наукового дослідження Поняття наукового дослідження. Типи наукових досліджень. Етапи проведення науково-дослідницької роботи. Методи і методологія наукового дослідження. Психологія і технологія наукової творчості. Етика вченого.</p>	2		4		

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Пошук, накопичення та обробка наукової інформації

Тема 3. Робота з науковою літературою Типи бібліотечних каталогів, методика роботи з ними. Використання ресурсів Інтернет для пошуку наукової інформації. Довідкова література з фахових джерел. Довідково-бібліографічний апарат наукового твору. Правила бібліографічного опису джерел і укладання списків літератури	2	6	8	2	
--	---	---	---	---	--

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Робота над науковою проблемою

Тема 4. Види студентських наукових досліджень Складання плану. Тези. Конспектування. Реферування. Анотування. Резюме. Рецензування наукових джерел. Доповідь на спецсемінарі, студентській науковій конференції.	2	6	8		
Тема 5. Особливості наукового стилю мовлення. Система мовних засобів наукового стилю мовлення. Найпоширеніші мовні та мовленнєві стандарти-кліше. Орфографічна, граматична, пунктуаційна, стилістична грамотність роботи. Дотримання правил цитації та посилань.	2	4	6	4	

Особливості усного викладу результатів наукового пошуку. Правила ведення наукової полеміки					
Тема 6. Методика роботи над курсовою і дипломною Вибір теми дослідження, її обґрунтування. Збір фактичного матеріалу. Опрацювання наукової літератури. Складання плану наукового дослідження. Композиція наукового дослідження. Робота над текстом. Редагування написаного Технічне оформлення курсової і дипломної роботи. Підготовка до захисту і захист курсової і дипломної роботи.	2	2	6		

Методи навчання: описовий, зіставлювальний, порівняльно-історичний, пошуковий, дослідницький, метод лінгвістичного аналізу мовних фактів, виконання вправ, робота з підручниками і навчальними посібниками, використання схем і таблиць, виконання тестових завдань.

Методи оцінювання: оцінювання усних відповідей, виконання письмових домашніх завдань, індивідуальної роботи за картками, поточне тестування; оцінка за ІНДЗ, контроль самостійної роботи.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Модуль I (поточне оцінювання)						Модуль II (ІНДЗ)	Підсумковий контроль	Сума
ЗМ I 7 б.		ЗМ II 22 б.	ЗМ III 46 б.					
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6			
4	3	22	18	18	10	25	100	100

Оцінювання знань студентів

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Підсумковий контроль здійснюється за результатами поточного контролю, а при потребі – у вигляді заліку, на якому студенти можуть бути оцінені в межах від 0 до 100 балів.

За присутність на лекції, практичному та індивідуальному занятті студент отримує по 2 бали. Усна або письмова відповідь на практичному занятті, поточне тестування оцінюються відповідно: «відмінно» - 5 балів, «добре» - 4 бали, «задовільно» - 3 бали, «незадовільно» - 0 балів.

За виконання ІНДЗ студент отримує до 25 балів.

Самостійна робота з теми оцінюється в 1 б. за кожне завдання.

Додаткові бали:

Участь у науковій конференції - 10 б.

Участь у проведенні Шевченківських свят, Дня рідної мови – 5 б.

Участь в екскурсії до наукової бібліотеки – 5 б.

Шкала оцінювання:

100-90 балів – відмінно (А);

89-75 балів – добре (В, С);

74-60 балів – задовільно (D, E);

59-35 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

34-1 бал – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1 ПОШУК НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Питання для підготовки

1. Методика пошуку літератури з теми дослідження.
2. Довідково-бібліографічний апарат університету. Види каталогів.
3. Довідковий апарат книги:
 - а) довідково-допоміжний;
 - б) науково-довідковий.
4. Специфіка використання Інтернет-ресурсів. Бази даних сучасних інформаційних мереж.

Практичні завдання

1. Знайдіть самостійно відповіді на питання:
 - Яке походження має слово «бібліотека»?
 - Коли виникли перші бібліотеки? Які відомі бібліотеки давнини ви знаєте?
 - Коли з'явилися бібліотеки в Україні?
 - Що значить «масова» і «наукова» бібліотека? Наведіть приклади таких бібліотек.
 - Яке, на вашу думку, майбутнє в бібліотек?
 - Які переваги і недоліки пошуку необхідних наукових джерел в Інтернеті?
2. Як в алфавітному каталозі розміщено декілька праць одного автора? Проілюструйте відповідь самостійно знайденими прикладами.
3. Опишіть довідковий апарат книжки: *Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посібн. / Олена Семенов. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. – 252 с.*
4. Знайдіть в Інтернеті або в електронних каталогах бібліотек України 3 джерела, використовуючи пошукові слова: «суржик», «навчання обдарованих дітей», «колядки».

Практичне заняття №2

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС ДЖЕРЕЛ

Питання для підготовки

1. Стандарти оформлення бібліографічного опису. Характеристика стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006.
2. Зони бібліографічного опису. Обов'язкові та факультативні елементи опису.
3. Правила оформлення бібліографічного опису:
 - а) книги одного, двох, трьох, чотирьох, п'яти і більше авторів;
 - б) книги, що не має автора;
 - в) одного з томів багатотомного видання;
 - г) статті у періодичному виданні;
 - д) автореферату дисертації.
4. Композиція та стандарти оформлення списку використаних джерел.

Практичні завдання

Опишіть згідно з вимогами стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006 такі джерела:

1. Книжку К.І. Гловацької (на обкладинці : Катерина Гловацька) «Міфи Давньої Греції». Видання 4-те, доповнене. Для середнього шкільного віку. Науковий керівник видання і автор передмови А.О. Білецький (ця інформація не зазначена на титульній сторінці). Книга вийшла в 1991 році в київському видавництві «Веселка». Усього в ній 264 с.

2. Книжку з серії «Словники України». Автор – В.В. Жайворонок. Назва: «Велика чи мала? Словник-довідник». На титульній сторінці вгорі напис: НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ, ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О.О. ПОТЕБНІ. Видання 2004 р. Видавництво «Наукова думка» (м. Київ).

3. Статтю Н.В. Зборовської «Структурно-генетичний аналіз художнього твору і психоісторія літератури», вміщену в 2 частині збірника наукових праць «Філологічні науки», що побачив світ у 2007 році в СумДПУ ім. А.С. Макаренка. Стаття починається на с.160, а завершується на с. 168.

4. Автореферат кандидатської дисертації з філологічної проблематики (знайти самостійно).

Практичне заняття №3

ТИПИ НАУКОВИХ І НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ

Питання для підготовки

1. Довідкові видання:
 - енциклопедії;
 - словники;
 - довідники.
2. Монографії.
3. Підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації.
4. Наукові і науково-методичні журнали.
5. Неперіодичні збірники наукових праць.
6. Автореферати дисертацій.

Практичні завдання

1. Перепишіть з енциклопедії «Українська мова» статтю «АНТОНЕНКО-ДАВИДОВИЧ», схарактеризуйте її структуру.

7. Знайдіть в алфавітному каталозі бібліотеки університету твори Б. Антоненка-Давидовича. Який принцип розташування бібліографічних карток застосовується?

8. Складіть список творів Б. Антоненка-Давидовича, які є в бібліотеці університету (якщо є декілька видань одного твору, внесіть до списку тільки останнє видання).

Практичні заняття №№ 4-5

СПОСОБИ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

Питання для підготовки

1. Способи читання, їх мета і доцільність при опрацюванні наукових джерел.
2. Види і правила складання плану прочитаного.
3. Особливості тез як форми запису прочитаного.
4. Правила конспектування прочитаного. Види конспектів.
5. Анотація, резюме. Інформативність і правила оформлення.
6. Структура і зміст реферату. Види рефератів.
7. Рецензія.

Практичні завдання

До першого заняття з теми:

1. Зробіть і принесіть на заняття ксерокопію статті: *Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – 2001. – №3– С. 48-54.*
2. Уважно прочитайте статтю, складіть її план.

До другого заняття з теми:

Опрацюйте статтю з журналу «Мовознавство» (ту, за якою виконується ІНДЗ), складіть її план і тези.

Практичне заняття №6 МОВА НАУКОВОГО ТВОРУ

Питання для підготовки

1. Спосіб викладення інформації в науковій літературі. Логічність, точність, аргументованість.
2. Система мовних засобів наукового стилю:
 - а) лексика наукового тексту; термінологія;
 - б) граматики наукового тексту: морфологічні і синтаксичні особливості.
3. Екстралінгвістичні засоби у науковому тексті (одиниці виміру, формули, графіки, діаграми, ілюстрації).
4. Використання технічних можливостей персонального комп'ютера в оформленні рукопису наукової роботи.

Практичні завдання

1. Використовуючи текст опрацьованої вами статті з журналу «Мовознавство», проаналізуйте мовні особливості наукового стилю:
 - 1) використання загальнонавчаної лексики в прямому значенні;
 - 2) уживання загальнонаукових і спеціальних термінів;
 - 3) ключові слова;
 - 4) організатори думки і конкретизатори;
 - 5) фразеологія наукової прози (складні терміни і клішовані стійкі словосполучення);
 - 6) особливості використання іменників, прикметників, займенників, дієслів;
 - 7) синтаксичні особливості наукового стилю.

Практичне заняття №7

ПОСИЛАННЯ І ЦИТУВАННЯ У НАУКОВОМУ ТВОРІ

Питання для підготовки

1. Способи оформлення посилань у науковому творі.
2. Поняття про цитату. Правила цитування.
3. Прийоми введення цитати в текст наукової роботи.

Практичні завдання

1. Прочитуйте уривок з опрацьованої вами самостійно статті кількома способами, використавши різні мовні конструкції для введення цитати. Дотримуйтесь правил цитування.
2. Здійсніть непряме цитування наведеного уривку.
3. Оформіть внутрішньотекстове і підтекстове посилання на джерело цитування.
4. Проаналізуйте, як оформлюється цитування і посилання в опрацьованій вами статті. Наведіть 3 приклади різного оформлення цитат.

Практичне заняття № 8

КУЛЬТУРА УСНОГО ВИСТУПУ З НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Питання для підготовки

1. Особливості наукової доповіді як жанру наукового стилю. Спільне і відмінне між науковою статтею і науковим виступом.
2. Етапи підготовки наукового виступу.
3. Способи активізації уваги слухачів під час виголошення промови.
4. Наукова дискусія як діалогічний різновид наукового мовлення.

Практичні завдання

1. Перепишіть у зошити таблички «Наукова стаття і науковий виступ: спільне і відмінне» (с. 192) і «Дискусія і полеміка» (с. 204) з книги О.М. Семеног. Усно прокоментуйте їх.
2. Випишіть з роботи О.М. Семеног вислови, що можуть бути використані під час наукової дискусії (с. 204–205).

Література

1. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посібн./ Олена Семенов. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. – С. 184–213.
2. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 5-те вид., стереотипне. – К. : Знання, 2006. – С. 300–302.

Практичне заняття №9 МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Питання для підготовки

1. Вибір теми дослідження.
2. Опрацювання наукової літератури і збирання фактичного матеріалу.
3. Складання плану наукового дослідження. Композиція наукового дослідження.
4. Робота над текстом.
5. Редагування написаного.
6. Технічне оформлення курсової роботи.
7. Підготовка до захисту і захист курсової роботи.

Практичні завдання

Познайомтеся зі статтею «Невідмінювані іменники» в енциклопедії «Українська мова».

Уявіть, що Вам треба написати курсову роботу на тему: «Невідмінювані іменники в сучасній українській мові (на матеріалі словників)».

1. Обґрунтуйте актуальність теми дослідження.
2. Сформулюйте мету і завдання дослідження з цієї теми.
3. Опишіть, на якому матеріалі може бути виконане дослідження.
4. Знайдіть у тлумачних словниках 10 прикладів фактичного мовного матеріалу для написання дослідження на запропоновану тему, запишіть їх на картках.
5. Оформіть титульну сторінку Вашої курсової роботи (науковим керівником може бути будь-який викладач кафедри української мови).
6. Використовуючи бібліографію з книги І. Вихованця і К. Городенської «Теоретична морфологія української мови» (К., 2004), укладіть список літератури до цієї теми (10-12 джерел). Оформлюючи список літератури, орієнтуйтеся на вимоги нового Держстандарту.

ПЛАНІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Індивідуальне заняття №1 ПОШУК ЛІТЕРАТУРИ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для підготовки

1. Пошук у систематичному і алфавітному каталозі.
2. Пошук статей з журналів.
3. Пошук у реферативних журналах, «Літописах» Книжкової палати України.
4. Пошук серед авторефератів дисертацій.
5. Пошук з використанням електронних ресурсів, Інтернету.

Практичні завдання

Складіть в алфавітному порядку список літератури з обраної проблематики (10-12 джерел). Для пошуків використовуйте: енциклопедичні видання, систематичний каталог, каталог статей у кабінеті української мови, каталог авторефератів дисертацій, журнал «Мовознавство» за 2001 – 2010 роки, електронні ресурси, Інтернет.

Після кожного наведеного джерела в квадратних дужках зазначте використаний ресурс пошуку (де саме ви знайшли це джерело інформації).

Обирайте номер теми, що збігається з номером вашого прізвища в списку групи.

Проблематика наукових досліджень

1. Мовна картина світу.
2. Етнолінгвістика.
3. Міжкультурна комунікація.
4. Білінгвізм (двомовність) як явище.
5. Мовна політика.
6. Українсько-російський суржик.
7. Походження української мови.
8. Мовний етикет.
9. Гендерні проблеми в лінгвістиці.
10. Мова в рекламі.
11. Риторика.
12. Лексичні синоніми.

13. Омонімія та полісемія (багатозначність) в лексичній системі.
14. Метафора.
15. Запозичення в лексичній системі.
16. Проблеми термінології.
17. Українська фразеологія.
18. Теорія і практика укладання словників (лексикографія).
19. Нормативність української літературної мови.
20. Науковий стиль мовлення.
21. Мова засобів масової інформації (публіцистичний стиль).
22. Мова юридичних документів.
23. Мова художньої літератури.
24. Проблеми ономастики.
25. Соціолінгвістика.
26. Способи словотворення.
27. Граматичні категорії іменника.
28. Культура української мови.
29. Граматичні категорії дієслова.
30. Проблеми правопису.

Індивідуальні заняття №№ 2, 3
КУЛЬТУРА УСНОГО ВИСТУПУ З НАУКОВОЇ
ПРОБЛЕМАТИКИ

Підготуйте реферативний виклад результатів вивчення опрацьованої статті з журналу «Мовознавство» (тривалість виступу 5 хвилин).

Методичні рекомендації

- 1) Напишіть письмовий варіант виступу (2-3 сторінки).
 - Виділіть наукову проблему, яка досліджується в статті.
 - Сформулюйте у 4-5 тезах основні положення статті.
 - Наведіть 1-2 приклади, які використовує автор для аргументації своїх висновків.
 - З'ясуйте значення незрозумілих для вас термінів.
- 2) Підготуйте на основі письмового варіанту усне повідомлення на тему опрацьованої статті, враховуючи особливості усної форми комунікації.
- 3) Прочитайте 2-3 рази підготовлене повідомлення вголос, зробивши його хронометраж. За необхідності скоротіть повідомлення.
- 4) Підготуйтеся до виголошення повідомлення з опорою на текст.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

АНАЛІЗ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Познайомтеся з текстом запропонованої статті (див. список), зробіть її ксерокопію.

Проаналізуйте (письмово) наукову статтю за такими параметрами:

1. Відповідність джерела вимогам до структури та змісту наукової статті:

- якій проблемі присвячена стаття?
- наскільки вдала назва статті, чи відбиває вона головну ідею роботи?
- які структурні елементи можна виділити в статті?
- обсяг статті.

2. Характер використання в тексті фактичного матеріалу:

- графічне оформлення;
- спосіб введення в текст дослідження;
- тип опису;
- критерії класифікації;
- наявність та спосіб посилань на джерела фактичного матеріалу.

3. Оформлення бібліографічних посилань:

- тип посилань (підтекстові чи внутрішньотекстові);
- чи є підрядкові примітки?

4. Характер цитування:

- мета цитування;
- способи введення цитат в текст, їх оформлення;
- обсяг цитат.

5. Мовні особливості наукового тексту.

– лексика і фразеологія (лексична основа статті, ключові слова, загальнонаукові і спеціальні терміни; слова – організатори думки; використання слів-конкретизаторів. Яку роль вони відіграють у науковому тексті?);

– приклади мовних кліше (5-7), характерних для наукового стилю;

– морфологічні особливості наукового тексту (вживання слів різних частин мови);

– синтаксис наукового стилю (порядок слів, використання різних типів простих і складних речень тощо).

Спираючись на текст аналізованої статті, підготуйте усне наукове повідомлення на цю тему.

Напишіть рецензію на статтю (обсяг 1 друкована сторінка). На початку рецензії наведіть повний бібліографічний опис рецензованого джерела.

СПИСОК СТАТЕЙ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

Усі статті опубліковані в журналі «Мовознавство». У дужках наводиться рік і номер журналу.

1. Русанівський В.М. Споріднена і віддалена двомовність як об'єкт сучасної лінгвістики (2007, 1).
2. Коць Т.А. Функціонування синонімів у газетно-інформаційному стилі (на матеріалі газет 90-х р.р. ХХ ст.) (2001, 4).
3. Ставицька Л.О. Сучасний стан лінгвогендерологічних досліджень в Україні (2008, 2–3).
4. Карпіловська Є.А. Вплив інновацій на стабільність мовної системи: регулятори системної рівноваги (2008, 2–3).
5. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки культури в історії літературної мови (2007, 4–5).
6. Клименко Н.Ф. Диференційні та інтеграційні процеси в лексиці та словотворі сучасної української мови (2008, 2–3).
7. Тараненко О.О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози (2008, 1).
8. Стратулат Н.В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови (2007, 3).
9. Селігей П.О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми (2007, 3).
10. Матвіяс І.Г. Діалектна основа лексики і фразеології в українській літературній мові (2007, 3).
11. Семиколєнова О.І., Шиліна А.Г. Гендерний аспект сучасної мовної політики (2006, 4).
12. Мусієнко В.П. Українська етнографічна лексика: ідентифікація і типологія (2006, 2–3).
13. Ставицька Л.О. «Чоловік (мужчина)» у концептосфері української фразеології (2006, 2-3).
14. Кононенко В.І. Концептологія в лінгвістичному аспекті (2006, 2–3).
15. Мацюк Г.П. Теоретична модель опису поняття «кодифікація» (2003, 4).
16. Желєзняк І.М. Про деякі лінгвістичні ознаки власних імен (2001, 1).
17. Лучик В.В. Середньонадніпрянська прабатьківщина слов'ян з лінгвістичного погляду (2008, 2–3).
18. Ажнюк Б.М. Англізми в сучасній українській, російській і чеській мовах (2008, 2-3).
19. Зубов М.І. *В Украине та на Украине*: зауваги до новітнього граматичного filioque (2009, 3–4).

20. Белей Л.О. Як «промовляють» імена літературних персонажів: про мовні засоби української літературно-художньої антропонімії (2002, 6).
21. Матвіяс І.Г. Діалектна основа мови в творах Івана Франка (2003, 1).
22. Васильєва Л.П. Сучасні південнослов'янські мови: сербська, хорватська, боснійська та чорногорська – з погляду соціолінгвістики (2006, 1).
23. Кононенко В.І. Мова і народна культура (2001, 3).
24. Матвіяс І.Г. Проблема визначення українських наріч (2001,2).
25. Коць Т.А. До проблеми лексичної норми сучасної української літературної мови (2009, 1).
26. Карпенко Ю.О. Традиції та новаторство в розвитку українського іменника (2009, 3-4).
27. Карпенко Ю.О. До проблеми футурологічної лінгвістики (2004, 4).
28. Тищенко О.М. Українська сурдолінгвістика: зміст та перспективи дослідження (2006, 4).
29. Баранник Д.Х. Українська мова на межі століть (2001, 3).
30. Радчук В.Д. Мова в Україні: стан, функції, перспективи (2002, 2–3).

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Основи наукознавства. Організація НДР в Україні (4 години)

1. Випишіть із підручників визначення основних понять науки: *наукова ідея, гіпотеза, закон, умовивід, теорія, наукова концепція, принцип, поняття, термін, науковий факт.*

2. Дайте письмову відповідь на питання: *Що таке індекс цитування? Яку роль він відіграє в оцінці наукових досягнень ученого?*

Тема 2. Сутність наукового дослідження (4 години)

Випишіть із посібників у зошит визначення наукових методів: *аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, аксіоматичний метод, гіпотетичний метод, формалізація, абстрагування, узагальнення, історичний метод, системний метод (підхід), спостереження, порівняння, вимірювання, опис, опитування, тестування, експеримент, моделювання.* Які з цих методів є загальнонауковими? Які належать до методів теоретичного та емпіричного рівнів?

Тема 3. Робота з науковою літературою (8 годин)

1. Ознайомтеся з алфавітним і систематичним каталогами університетської бібліотеки.

2. Використовуючи електронний каталог Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, знайдіть у ньому і запишіть роботи викладачів Інституту філології (2-3 прізвища). Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/db

3. Відвідавши читальний зал бібліотеки СумДПУ, складіть список фахових видань (журналів) з проблем мовознавства і літературознавства.

Тема 4. Види студентських наукових досліджень

(8 годин)

Ознайомтеся з рецензією на одне з наукових видань, вміщеною в журналах «Мовознавство», «Українська мова». Випишіть приклади речень, у яких рецензент висловлює позитивну оцінку видання, а також не погоджується у чомусь з автором рецензованої роботи, висловлює свої зауваження. Підготуйте інформаційне повідомлення для студентів про це видання, спираючись на матеріали рецензії або анотації.

Тема 5. Особливості наукового стилю мовлення

(6 годин)

1. Знайдіть у статті з журналу «Мовознавство», обраній для самостійного опрацювання, приклади мовних кліше наукового стилю, випишіть їх.

2. Знайдіть у словниках лінгвістичних термінів тлумачення 5 мовознавчих термінів, які ви знайшли у статті і значення яких вам було невідоме.

3. Випишіть зі статті приклади цитування першоджерел і посилання на них.

Тема 6. Методика роботи над курсовою і дипломною

(6 годин)

Ознайомтеся з посібниками:

Курсова, дипломна, магістерська: Що про них потрібно знати? Методичні рекомендації / [Укл.: Гнаповська Л. В., Ляной Ю. О, Огієнко О. І.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. – 35 с.

Курсова робота із сучасної української літературної мови : методичні рекомендації до виконання курсової роботи / [Укл. Євграфова А. О.]. – Суми: СДПІ, 2000. – 32 с.

Курсові і дипломні роботи з історії зарубіжної літератури : методичні рекомендації для студентів філол. фак. пед. вузів / [Упор. Н. О. Медвідь, З. В. Савченко] – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. – 39 с.

Зробіть потрібні виписки для майбутньої роботи над курсовою.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посібник / Ковальчук В. В., Моїсеєв Л. М. – 4-е вид., перероб. і допов. – К. : ВД «Професіонал», 2007. – 240 с.
2. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. - К. : Кондор, 2006. - 206 с.
3. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
4. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / І. С. П'ятницька-Позднякова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 116 с.
5. Свердан М. М. Основи наукових досліджень : навч. посібник / М. М. Свердан, М. Р. Свердан. – Чернівці : Рута, 2006. – 352 с.
6. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посібник / Олена Семеног ; за ред. Л. І. Мацько. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 252 с.
7. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : посібник / А. С. Філіпенко. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
8. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 5-те вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 307 с.

Додаткова література

1. Артемчук Г. І. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. / Г. І. Артемчук, В. М. Курило, М. П. Кочерган. – К. : Форум, 2000. – 271 с.
2. Еко У. Як написати дипломну роботу : Гуманітарні науки / Умберто Еко ; пер. та ред. О. Глотова. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 224 с.
3. Курсова, дипломна, магістерська: Що про них потрібно знати? Методичні рекомендації / [Укл.: Гнаповська Л. В., Ляной Ю. О., Огієнко О. І.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. – 35 с.
4. Курсова робота з педагогіки : методичні основи організації дослідження та орієнтовна тематика : навчально-методичний посібник / [А. А. Сбруєва, М. П. Кононенко, О. В. Перетятко, М. Ю. Рисіна]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. – 118 с.
5. Курсова робота із сучасної української літературної мови : методичні рекомендації до виконання курсової роботи / [Укл. Євграфова А. О.]. – Суми : СДП, 2000. – 32 с.

6. Курсові і дипломні роботи з історії зарубіжної літератури : методичні рекомендації для студентів філол. фак. пед. вузів / [Упор. Н. О. Медвідь, З. В. Савченко]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. – 39 с.
7. Мацько Л. І. Культура української фахової мови / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : Академія, 2007. – 360 с.
8. Навчально-дослідна робота з української мови (10–11 класи) : посіб. для шкіл з поглиб. вивч. укр. мови / [З. С. Сікорська, К. Д. Глуховцева, О. М. Горошкіна та ін.]. – Луганськ, 1996. – 74 с.
9. Партико З. В. Загальне редагування : нормативні основи / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2001. – 416 с.
10. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.
11. Романюк М. М. Загальна і спеціальна бібліографія : навч. посіб. / М. М. Романюк. – 2-ге вид. – Львів : Світ, 2003. – 96 с.
12. Селігей П. О. Науковий стиль української мови: ресурси оновлення / П. О. Селігей // Мовознавство. – 2006. – № 2-3. – С. 174–186.
13. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми і синдроми / П. О. Селігей // Мовознавство. – 2007. – № 3. – С. 48 – 61.
14. Сербенська О. Культура усного мовлення : Практикум : навч. посіб. / О. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
15. Сурмін Ю. Майстерня вченого : підручник для науковця / Ю. Сурмін. – К. : НМЦ «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. – 302 с.
16. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посібник / Г. С. Цехмістрова. – К. : Слово, 2003. – 240 с.
17. Шкляр М. Ф. Основы научных исследований : учебное пособие / М. Ф. Шкляр. – 2-е изд. – М. : Дашков и К°, 2009. – 244 с.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
згідно з вимогами державних стандартів

КНИГИ

а) одного автора

Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Олена Семенов. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 252 с.

Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. для студ. вищих навч. закл. / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2001. – 576 с. – (Альма-матер).

б) двох авторів

Шевчук С. В. Практикум з української мови : модульний курс : навч. посіб. / С. В. Шевчук, Т. М. Лобода. – К. : Вища шк., 2006. – 326 с.

Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – 5-те вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 307 с.

в) трьох авторів

Киселев И. А. Сборник диктантов по орфографии и пунктуации / И. А. Киселев, З. Ф. Кравченко, И. Б. Никифорова. – Минск : Высшая школа, 1982. – 224 с.

Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.

г) чотирьох авторів

Сучасна українська мова : збірник вправ : навч. посіб. / М. Т. Доленко, І. І. Дацюк, А. Г. Кващук, В. Д. Поповський. – Вид. друге, перероб. і доп. – К. : Вища шк., 1989. – 231 с.

д) п'яти і більше авторів

Від звука до тексту : Аналіз мовних одиниць різних рівнів : навч. посіб. / [Т. П. Беценко, І. І. Брага, В. В. Герман та ін.] ; за ред. А. А. Силки. - Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004.- 204 с.

Сучасна українська літературна мова : підручник / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.] ; за ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1994. – 414 с.

е) без автора

Відданий будівничий України : есеї, спогади, статті, рецензії / [упоряд., пер. і прим. В. С. Калашника]. – Х. : Майдан, 2005. – 304 с.

Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках : сб. научн. тр. / [отв. ред. В. Н. Телия]. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 344 с. – (Studia philological).

Україна : для дітей мол. та сер. шк. віку / [упоряд. Н. Ю. Беспалова, В. Г. Біляєв, Г. В. Железняк]. – Х. : Белкар-книга, 2008. – 144 с. – (Серія «Світ навколо тебе»).

Багатотомний документ

Стельмах М. О. Твори : в 6 т / Михайло Стельмах ; [вступ. ст. Б. С. Буряка]. – К. : Дніпро, 1972.

Т. 1 : Хліб і сіль : роман. – 1972. – 664 с.

або:

Стельмах М. О. Твори : в 6 т / Михайло Стельмах ; [вступ. ст. Б. С. Буряка]. – К. : Дніпро, 1972. – Т.1. – 664 с.

або:

Стельмах М. О. Твори : в 6 т. Т. 1. / Михайло Стельмах ; [вступ. ст. Б. С. Буряка]. – К. : Дніпро, 1972. – 664 с.

Матеріали конференцій, з'їздів

Нелюба А. М. Словотвірна контамінація: спроба термінологічного упорядкування / А. М. Нелюба // Матеріали міжнар. наук. конф. [«Діахронічне, типологічне і контрастивне дослідження германських, романських і слов'янських мов (семантика і словотвір)»], (Донецьк, 13-15 жовтня, 2001 р.) / М-во освіти і науки України, Донецький національний університет. – Донецьк, 2001. – С. 163–169.

Стариченок В.Д. Динамические процессы в лексике начала XXI века / В. Д. Стариченок // Взаимодействие и взаимопроникновение языков и культур: состояние и перспективы : материалы Междунар. науч. конф. (Минск, 20-21 марта 2008 г.). В 2 ч. Ч.1 / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка ; редкол. Т. В. Балуш (отв. ред.), В. Д. Стариченок, И. П. Кудреватых. – Минск : БГПУ, 2008. – С. 36–39.

Словники

Сучасний тлумачний словник української мови: 50 000 слів / [за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського]. – Х. : Школа, 2006. – 832 с.

Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень / С. І. Головащук. – К. : Наук. думка, 2001. – 640 с.

Фразеологічний словник української мови : у 2 т. / [уклад. Л. С. Паламарчук та ін.]. – К. : Наук. думка, 1993.
Т. 1. – 1993. – 528 с.

Стаття з періодичного продовжуваного видання

Ковальчук О. Олесь Гончар – митець сучасний / Олександр Ковальчук // Дивослово. – 2000. – №11. – С. 2–3.

Герман В. В. Аналіз і прогнозування мовної ситуації в студентському середовищі (мовна поведінка і мовні орієнтації філологів СумДПУ ім. А.С.Макаренка) / В. В. Герман, І. С. Троян // Філологічні науки : зб. наук. пр. Ч. 2. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – С. 11 – 19.

Мазурик Д. В. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови / Д. В. Мазурик // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2000. - Вип. 29. – С. 177-183.

Автореферат дисертації

Нелюба А. М. Експліцитна й імпліцитна економія в словотвірній номінації української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ст. докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / А. М. Нелюба. – К., 2008. – 33 с.

Електронний ресурс

Шаповал В. В. Словари жаргона как слепок эпохи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.philology.ru/marginalia/sharova16.html>.

Загнітко А. Сучасний політичний дискурс: риторика і синтаксис [Електронний ресурс] / Донецький вісник наук. тов. ім. Шевченка. – Донецьк, 2007. – Т. 16. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/cxid/movno.html>.

ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ ІНДЗ

АНАЛІЗ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Б.М. Ажнюка «Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації»
(Мовознавство. – 2001. - №3. – С. 48-54)

Стаття Б.М. Ажнюка присвячена змінам, що відбуваються в мовному житті України після здобуття нею незалежності, зокрема стрімкому зростанню кількості іншомовних запозичень, частому перемиканню кодів та паралельному функціонуванню української, російської й англійської мов у єдиному комунікативному просторі.

Назва статті є вдалою, оскільки пов'язує проблему мовних змін із процесами деколонізації і глобалізації, які багато в чому зумовлюють ці зміни. Вважаємо, що заголовок відбиває головну ідею роботи: деколонізація й глобалізація, будучи різновекторними явищами, призводять до суттєвих змін у мовному житті українців.

Робота складається з анотації, що містить ключові слова, вступу, основної частини, висновків, резюме (англійською мовою). Загальний обсяг статті 7 сторінок.

Стаття містить багатий фактичний матеріал: приклади окремих слів, а також речень та уривків текстів. Речення та фрагменти текстів, що виступають як ілюстрації, беруться в лапки. Слова, які є предметом дослідження, друкуються курсивом. У підрядкових посиланнях наводяться джерела фактичного матеріалу. Так, після прикладу вживання в мові друкованих видань форм просторіччя, діалектизмів та архаїзмів («Приємно роздивлятися на звороті обкладинки знайомі мистецькі *фейси*... Приємно споглядати *світлини* авторів-поетів – від молодих, майже зухвалих і частини просто *прибацаних*») у підрядковому посиланні зазначено: Книжник review. – 2001. – №6. – С.13, тобто вказується не тільки назва журналу чи газети, але й рік видання, номер періодичного видання і сторінка, на якій розміщене процитоване речення.

В іншому місці статті автор наводить приклад оголошення, у якому можна спостерігати перемикання кодів. Цей приклад супроводжується коментарем: оголошення в Києво-Могилянській академії (записане 17.02.2000).

Стаття не містить окремої класифікації фактичного матеріалу. Приклади використовуються як ілюстративний матеріал для підтвердження думок автора.

Дана стаття майже не містить цитат і бібліографічних посилань на наукову літературу. Лише в одному місці, де автор пише про інтертекстуальність, є цитата Г. Грабовича (с. 52). Метою цитування є

підтвердження положення статті про те, що інтертекстуальність виступає як «стилістична мода». Цитата оформлена у вигляді прямої мови:

Під впливом широкого соціолінгвістичного контексту сформувалася стилістична мода на інтертекстуальність, про яку Г. Грабович пише: «Далеко не на останньому місці тут кайфування від самої мови і від інтертекстуальності як такої»⁶.

Як бачимо, обсяг цитати невеликий, усього одне речення. Посилання на автора оформлене як підтекстове. Усі посилання в статті мають наскрізну нумерацію. Серед посилань є й підрядкові примітки (посилання №№ 1, 7, 8).

Стаття Б.М. Ажнюка - приклад тексту наукового стилю мовлення.

Основу тексту складає загальнонавчана лексика (*десятиліття, початок, життя, доступ, володіння, газета, учень; минуле, основний, міжнародний, додатковий; відрізнити, зазнавати, реагувати, написаний* тощо). Загальнонавчана лексика використовується, як правило, у прямому значенні. У тексті статті мало синонімів. Найважливіші слова багаторазово повторюються.

Ключовими словами статті є: *міжмовні контакти, полікодовість, перемикання кодів, змішування кодів, лексичні запозичення.*

У статті багато термінів. Автор використовує загальнонаукові терміни, що характеризують наукову сферу взагалі (*глобалізація, інформаційні технології, інтервенція, лібералізм, емансипація, полеміка, перевага, інновація* та ін.). Проте більшість термінів і термінологічних словосполучень у досліджуваній статті – лінгвістичні. Вони репрезентують такі галузі мовознавства, як соціолінгвістика (*дерусифікація, міжмовні контакти, мовний код, полікодовість, перемикання кодів, змішування кодів, суржик*), лексикологія (*діалектизм, архаїзм, запозичення, міжмовна паронімія, онім*), орфографія (*кириличний запис, латиноалфавітна форма, правописні варіанти, транслітерація*), граматики (*флексія, граматична форма, відмінок*), стилістика (*функціональний стиль, узус*).

Автор широко використовує слова-організатори думки. Ці слова і словосполучення вводять так званий логічний контекст, тобто пов'язують думки в ході міркувань, а саме: а) підтверджують раніше сформульовані міркування (*так, тому, подібним чином, зокрема*); б) заперечують попередні міркування (*однак, проте, щоправда*); в) розширюють сказане раніше (*крім того, при цьому, інакше кажучи*); г) вказують на послідовність аргументації (*з одного боку, з другого боку, а відтак*); д) підводять підсумок, роблять висновок (*отже, таким чином*). Наприклад:

Глобалізація – це насамперед інформаційна відкритість, а отже, й інформаційна присутність чужоземних учасників комунікативного процесу (с. 48);

З одного боку, це лінгвістичне очуження іношомовних онімів шляхом фонетичного цитування <...> З другого боку – це орфографічна і граматична українізація іношомовних онімів (с. 53).

Інша група слів – організаторів думки характеризує ступінь об'єктивності інформації (можливо, як відомо, немає сумніву, що...). Такі мовні засоби допомагають автору уникнути абсолютизму, категоричності у висловлюванні. Наприклад:

Це змінить сучасне обличчя української мови. Можливо, зробить його європейськішим (с. 54).

Наукова стаття Б.М. Ажнюка містить також конкретизатори, що уточнюють, підсилюють висловлювану думку. З цією метою автор використовує видільні, обмежувальні та підсилювальні частки (*навіть, лише, тільки*), прислівники міри і ступеня (*дуже, суттєво, якоюсь мірою, переважно*), форми ступенів порівняння прикметників і прислівників (*привабливішим, дедалі помітнішою, дедалі більше, ширше*). Наприклад:

За своєю природою вона [глобалізація] наднаціональна, навіть космополітична (с.48);

У мовній сфері це передбачає вирішення принаймні трьох основних завдань... (с.48).

У статті широко використовуються різноманітні мовні кліше, характерні для наукового стилю: *набуває поширення; це видно на прикладі...; характерно, що...; дає змогу познайомитися; заслуговує на увагу; заслуговує на згадку; справляє неабиякий вплив; призводить до того, що...; огляд підсумуємо такими спостереженнями.*

З морфологічного погляду у тексті аналізованої статті привертає увагу переважання іменників над словами інших частин мови, що теж є ознакою наукового стилю. Наприклад, у другому абзаці статті міститься 57 слів. З них 25 іменників і тільки 4 дієслівні форми (2 дієслова та 2 дієприкметники). Серед іменників багато абстрактних із суфіксами –ість, -ств(о), -нн(я), -ізаці(я), -изм, -ізм (*незалежність, зростання, свідомість, суспільство, кількість, глобалізація, деколоніалізація, полікодовість, перемикання, іношомовність, інтертекстуальність, використання, змішування, русизм, архаїзм* та ін.).

Провідними за частотністю використання є родовий, називний і знахідний відмінки. Так, серед 25 іменників, вжитих у другому абзаці статті, у родовому відмінку стоять 12, у називному – 8. Численними є приклади

функціонування «ланцюжків» родових відмінків: «очищення корпусу мови», «зростання ролі Інтернету», «привело до збільшення кількості носіїв української мови».

Серед прикметників чисельно переважають відносні. Наприклад в анотації до статті є лише 4 якісних прикметники (*вільний, стрімкий, суттєвий, новий*) і 16 відносних (*мовний, державний, національний, український, двомовний, соціальний* та ін.).

Займенники представлені в опрацьованій статті такими розрядами: 1) вказівні (*той, цьому, тих, ці, такі*); 2) відносні (*що, якими, які, про яку*); 3) неозначені (*щось, якийсь*) та ін.. Серед особових займенників переважають форми 3 особи із значенням предметності: *вона* (мова), *вони* (інновації), *воно* (обличчя), *їм* (українцям). Займенники 1 особи *я* і *ми* у тексті статті не зустрічаються.

Для мови статі Б.М. Ажнюка типове вживання дієслів 3 особи однини і множини теперішнього часу (*розглядаються, відбуваються, звільняється, здійснюється, набуває, загострює, видається, долучається, підтверджують, сприяє* тощо).

Особливістю використання службових частин мови є функціонування похідних прийменників і сполучників (*на відміну від, на зразок, завдяки, не тільки...але й, як...так і, не лише...а й*).

До синтаксичних засобів наукового стилю належать порядок слів та синтаксичні одиниці. У тексті статті переважає прямий порядок слів, коли підмет стоїть перед присудком, означення – перед означуваним словом, а додаток – після присудка. Пор.: *Минуле десятиліття дало початок ряду суттєвих змін у мовному житті України* (с. 48).

Майже всі речення в статті розповідні. Питальні речення вживаються лише при постановці проблеми або у полеміці, наприклад: *Це змінить сучасне обличчя української мови. Можливо, зробить його європейськішим. Чи стане воно від цього привабливішим для самих українців?*(с. 54).

Автор використовує прості ускладнені та складні речення. Структура простого речення ускладнюється однорідними членами, відокремленими другорядними членами, вставними конструкціями. Наприклад:

Інформаційна інтервенція здійснюється через такі інформаційні середовища, як телебачення й радіо, преса, маскультура, Інтернет, інформаційне обслуговування споживчого ринку (с. 48) – речення ускладнене однорідними членами;

Якоюсь мірою це допомагає вчителям англійської мови, активізуючи в пам'яті учнів окремі слова й вирази з навчальної програми (с. 49) – речення ускладнене відокремленою обставиною, вираженою дієприслівниковим зворотом.

Переважає більшість простих речень – двоскладні. Часто трапляються складені іменні присудки, в яких іменна частина виражена іменниками, прикметниками, дієприкметниками (Деколонізація і глобалізація – різновекторні явища...; вони пов'язані; Глобалізаційні впливи стають дедалі помітнішими...).

Серед односкладних речень зустрічаються безособові (а), означено-особові (б):

а) Ідеться не тільки про суперництво між медіа-концернами, але й між національними мовами (с. 49); Ряд подібних прикладів можна продовжити (с. 50); У передмові зазначено (с. 53);

б) Згадаймо хоча б англомовний репертуар знаменитого шведського ансамблю АВВА...(с. 49); Огляд глобалізаційних впливів на характер змін у мовному житті України підсумуємо такими спостереженнями (с. 54).

У царині складних речень переважають складнопідрядні з підрядними означальними, з'ясувальними, причинно-наслідковими, умовно-наслідковими, наприклад:

Дублетність лексичних форм і правописних варіантів здатна негативно позначитися на єдності національної мови, оскільки мешканці різних регіонів, природно, віддаватимуть перевагу різним варіантам того самого слова (с. 53).

Б.М. Ажнюк не часто використовує багатокомпонентні складні речення, притаманні науковому стилю, проте такі приклади зустрічаються (*Якщо поняття «стабільність»...с. 54*).

У цілому автор дотримується формально-логічного способу викладу: синтаксис наукової статті строгий і стилістично однорідний. Проте на тлі суто наукового викладу мовознавець вдало використовує деякі зображально-виражальні та експресивно-емоційні засоби, що мають привернути увагу читача. Це, наприклад, іронічне зауваження щодо «результативного мовного контакту» під час паралельного звучання англійського і перекладного українського текстів у кінофільмах, своєрідна авторська гра з перемиканням кодів (*It's a big question*).

Проаналізувавши статтю Б.М. Ажнюка «Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації», можемо зробити висновок, що її текст відповідає вимогам, які висуваються до мови наукових праць. Це один з яскравих зразків наукового стилю мовлення.

РЕЦЕНЗІЯ

на статтю Б.М. Ажнюка «Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації» (Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – 2001. – №3. – С. 48–54)

Стаття Б.М. Ажнюка висвітлює зміни у мовному житті України, пов'язані, з одного боку, зі здобуттям державної незалежності, а з другого, з участю країни в процесах глобалізації.

Автор слушно зауважує, що деколонізація і глобалізація в багатьох аспектах протиставляються. Так, деколонізація пов'язана з утвердженням національної ідентичності, збільшенням кількості носіїв української мови, розширенням сфер її функціонування, дерусифікацією. Проявом глобалізації є інформаційна присутність чужоземних учасників комунікативного процесу, дво- чи багатомовність на телебаченні, радіо, в ЗМІ, освіті тощо.

На численних прикладах Б. М. Ажнюк доводить, що наслідком глобалізації є зростання та урізноманітнення міжмовних контактів. На думку автора, на функціональну нішу, яку раніше займала в Україні російська мова, дедалі більше претендує не тільки українська, але й англійська мова.

У статті детально аналізуються різні вияви міжмовних контактів: одночасне використання двох чи більше мов у пресі, на телебаченні, в кіно (полікодовість); іншомовні вкраплення в українські тексти, колажність мовлення, інтертекстуальність (перемикання кодів); українсько-російський суржик та проникнення елементів англійської граматики у функціональні сфери української мови (змішування кодів); лексичні запозичення (насамперед з англійської мови) у різних функціональних сферах.

Наводячи факти впливу деколонізації й глобалізації на розбалансування мовних норм, мовознавець все ж оптимістично оцінює досліджувані процеси як імпульс для розвитку української мови.

Стаття Б.М. Ажнюка відповідає всім нормам наукового стилю. Виклад проблеми цікавий, оригінальний, думки автора добре аргументовані й підтверджені багатим ілюстративним матеріалом.

Вважаємо, що рецензована робота заслуговує на увагу фахівців-мовознавців. Вона, безумовно, буде корисною також для студентів-філологів, вчителів-словесників і всіх, хто цікавиться проблемами сучасного розвитку рідної мови.

РЕЦЕНЗЕНТ –

Олена СТАРЧЕНКО,
студентка 211 групи

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ІНДЗ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. А.С. МАКАРЕНКА
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра української мови

АНАЛІЗ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Б.М. Ажнюка «Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації» (Мовознавство. – 2001. –
№3. – С. 48-54)

Індивідуальне навчально-дослідне
завдання з ОНД
студентки 211 групи
Старченко Олени Іванівни

Викладач – доц. А.А. СИЛКА

Суми - 2010

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ КУРСОВОЇ І
ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. А.С. МАКАРЕНКА
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра української мови

ДЖЕРЕЛА ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ УКРАЇН-
СЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)

Курсова робота з української мови
студентки 221 групи
СТАРЧЕНКО Олени Іванівни

Науковий керівник –
канд. філол. наук, доцент
СИЛКА Алла Анатоліївна

Суми – 2009

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. А.С. МАКАРЕНКА
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра української мови

**ДЖЕРЕЛА ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)**

Дипломна робота

студентки 251 групи
СТАРЧЕНКО Олени Іванівни

Науковий керівник –
канд. філол. н., доцент
СИЛКА Алла Анатоліївна

Рецензент –
канд. філол. н., доцент
ЄРЕМЕНКО Оксана Романівна

Суми – 2009

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації для студентів-філологів

Укладач: Силка Алла Анатоліївна

Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2009

Свідоцтво № 231 від 02.11.2000

Відповідальна за випуск **А.А. Сбруєва**

Комп'ютерний набір і верстка **А.А.Силка**

Здано в набір 19.11.2009. Підписано до друку 14.12.2009

Формат 60x84/16. Гарн. Times. Друк ризогр.

Папір друк. Умовн. друк. арк. 2,3. Обл.-вид. арк. 1,9.

Тираж 100 прим. Вид.№ 83

СумДПУ ім. А.С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ ім. А.С. Макаренка

